

УДК 343.4:341.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.29>

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

Філашкін В.С.,

кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0006-3920-9268

Антощук А.О.

кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-5088-4372

Філашкін В.С., Антощук А.О. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів у протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи.

У науковій статті досліджено міжнародне співробітництво правоохоронних органів як ключовий чинник ефективної протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи, що в умовах глобалізації та зростання транснаціональної злочинності дедалі частіше набувають міждержавного характеру. Обґрунтовано, що такі злочини, як торгівля людьми, викрадення осіб, незаконне позбавлення волі та насильницькі зникнення, не можуть бути результативно виявлені, розслідувані, а також попереджені виключно національними засобами, що зумовлює необхідність активної міжнародної взаємодії у більшості таких кримінальних проваджень.

Проаналізовано організаційно-правові засади міжнародного співробітництва правоохоронних органів України, зокрема в межах діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу та Європейського поліцейського офісу (Європолу). Розкрито основні напрями діяльності Інтерполу у сфері міжнародного розшуку осіб, координації зусиль держав, обміну криміналістично значущою інформацією та реалізації аналітичних і оперативних проєктів, спрямованих на протидію злочинам проти особистої свободи та гідності людини. Окрему увагу приділено проблемним аспектам оголошення осіб у міжнародний розшук і використанню інформаційних ресурсів Інтерполу у кримінальному провадженні.

Досліджено роль Європолу як інформаційного та аналітичного хабу Європейського Союзу, його повноваження щодо оброблення персональних даних, здійснення стратегічного аналізу організованої злочинності, участі у спільних слідчих групах та підтримки міжнародних операцій. Визначено значення Європейського центру боротьби з транснаціональними злочинами у забезпеченні комплексного підходу до протидії посяганням на волю, честь та гідність особи.

Зроблено висновок, що ефективне використання потенціалу Інтерполу та Європолу, удосконалення нормативно-правового регулювання та активізація практичної міжнародної співпраці сприятимуть підвищенню результативності боротьби з транснаціональними злочинами та забезпеченню належного захисту фундаментальних прав і свобод людини.

Ключові слова: міжнародне співробітництво; кримінальне провадження; злочини проти волі, честі та гідності особи; транснаціональна злочинність; правоохоронні органи; Інтерпол; Європол; міжнародний розшук; обмін інформацією; захист прав людини.

Filashkin V.S., Antoshchuk A.O. International cooperation of law enforcement agencies in combating crimes against personal freedom, honor, and dignity.

The article investigates international cooperation of law enforcement agencies as a key factor in effectively countering crimes against personal freedom, honor, and dignity, which, in the context of globalization and the growth of transnational crime, increasingly acquire an interstate character. It is argued that crimes such as human trafficking, abduction, unlawful deprivation of liberty, and enforced disappearances cannot be effectively detected, investigated, or prevented solely by national means, which necessitates active international cooperation in criminal proceedings of this category.

The organizational and legal foundations of Ukraine's law enforcement international cooperation are analyzed, particularly within the framework of the International Criminal Police Organization – INTERPOL and the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol). The main areas of INTERPOL's activities are revealed, including international search for persons, coordination of state efforts, exchange of criminally significant information, and implementation of analytical and operational projects aimed at countering crimes against personal freedom and dignity. Particular attention is paid to the challenges of placing individuals on international wanted lists and using INTERPOL's information resources in criminal proceedings.

The role of Europol as an information and analytical hub of the European Union is examined, including its authority to process personal data, conduct strategic analysis of organized crime, participate in joint investigative teams, and support international operations. The significance of the European Transnational Crime Centre in ensuring a comprehensive approach to combating offenses against personal freedom, honor, and dignity is also highlighted.

The study concludes that effective use of INTERPOL and Europol's potential, improvement of regulatory frameworks, and activation of practical international cooperation will enhance the effectiveness of combating transnational crimes and ensure the proper protection of fundamental human rights and freedoms.

Key words: international cooperation; criminal proceedings; crimes against personal freedom, honor, and dignity; transnational crime; law enforcement agencies; INTERPOL; Europol; international search; information exchange; human rights protection.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та активізації транснаціональної злочинності кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи, зокрема викрадення людей, торгівля людьми, незаконне позбавлення волі та насильницькі зникнення, дедалі частіше набувають міждержавного характеру. Організатори та учасники таких злочинів використовують території кількох держав, що істотно ускладнює їх виявлення, документування та притягнення винних до кримінальної відповідальності виключно національними засобами.

Ефективна протидія зазначеним кримінальним правопорушенням неможлива без налагодженого міжнародного співробітництва правоохоронних органів, зокрема в межах діяльності Інтерполу та Європолу. Водночас практика свідчить про наявність проблем нормативного, організаційного та інформаційного характеру у сфері міжнародної взаємодії слідчих і оперативних підрозділів, а також про недостатній рівень використання потенціалу міжнародних правоохоронних організацій у кримінальних провадженнях цієї категорії.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність комплексного аналізу механізмів міжнародного співробітництва, форм і напрямів діяльності Інтерполу та Європолу, а також їх ролі у протидії кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи.

Метою дослідження є аналіз організаційно-правових засад і практичних механізмів міжнародного співробітництва правоохоронних органів у протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи, а також визначення ролі Інтерполу та Європолу у забезпеченні ефективного виявлення, розслідування та припинення таких злочинів.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти міжнародного співробітництва у сфері кримінального провадження були предметом аналізу у працях А.Б. Антонюк, С.В. Бондаря, В.І. Завидняка, Т.В. Михальчук, Г.Ю. Нікітіної-Дудікової, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої, М.І. Смирнова, Л.Д. Удалової, Ю.М. Чорноус, А.В. Шевчишена, Д.О. Шумейка та ін., проте залишається недостатньо опрацьованим питання міжнародне співробітництво правоохоронних органів у протидії кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для протидії кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи відіграє міжнародне співробітництво. Вагомою є і його роль як одного з основних джерел отримання інформації про факти такої діяльності, позаяк, наприклад, сліди від учинення протиправних дій організаторами міжнародних каналів торгівлі людьми, а також їх пособниками та докази причетності до протиправної діяльності можуть бути виявлені на території інших держав, зокрема їх органами правопорядку. У зв'язку з цим, наголошує А.І. Кунтій, доцільним є налагодження міжнародної співпраці з правоохоронними органами інших держав, передусім тих, що є основними країнами призначення «живого товару», здійснення постійного обміну інформацією та спільних заходів з ліквідації каналів торгівлі людьми [1, с. 115–116].

Щодо міжнародної взаємодії слідчих, то основним нормативно-правовим актом виступає спільний наказ МВС України, Офісу Генерального прокурора України, СБУ та ін. «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерпол», яким з метою покращення співпраці правоохоронних органів України з правоохоронними департаментами іноземних держав у рамках Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерполу встановлено шляхи їхньої співпраці щодо підвищення якості боротьби з криміналітетом. Така Інструкція була розроблена відповідно до нормативно-правової бази України, що дає можливість співпрацювати НЦБ Інтерполу України з Генеральним секретаріатом Інтерполу зарубіжних держав щодо розкриття та розслідування злочинів, які виходять за межі України [2, 3, с. 290].

Відтак, однією з головних міжнародних безпекових організацій є International Criminal Police Commission (Інтерпол). Існування подібних структур можна визначити як одну з організованих відповідей світової спільноти на протиправну діяльність таких груп [4, с. 650]. Інтерпол є організацією, яка займається пошуком об'єктів та осіб, а також сприяє розслідуванням поліції. До її складу входять 190 країн, які щорічно фінансують діяльність організації на суму 59 мільйонів доларів. Це друга за величиною міжнародна міждержавна організація після ООН. Головний офіс розташований у Ліоні, Франція. У кожній країні-члені Інтерполу в рамках національних правоохоронних структур створені НЦБ, які забезпечують взаємодію національних правоохоронних органів з НЦБ Інтерполу інших країн та Генеральним секретаріатом Інтерполу. Основна мета полягає в координації зусиль різних країн та реалізації єдиної політики у сфері боротьби з загальнокримінальною злочинністю. Серед інших ключових завдань можна виділити координацію міжнародного розшуку та протидію контрабанді, діяльності організованих груп та злочинних організацій [5].

Слід підкреслити, що міжнародний розшук злочинців становить основну частину пошукової діяльності цієї міжнародної організації. Водночас оголошення підозрюваного або обвинуваченого в міжнародний розшук є однією з складних проблем кримінального провадження, що стосується як нормативного регулювання цієї діяльності, так і практичної реалізації законодавчих положень [6, с. 60].

Також правоохоронні органи України каналами НЦБ можуть координувати з правоохоронними органами інших країн спільні операції, що проводяться методом контрольованої поставки, та інші оперативно-розшукові заходи. За необхідності проведення оперативно-розшукових заходів кримінальною поліцією інших країн щодо конкретних осіб, причетних до незаконного обігу зброї, і розшукуваних за кордоном, увесь комплекс заходів, пов'язаних з цим питанням, узгоджують з СБУ та МВС України [7].

Проекти Генерального секретаріату Інтерполу у сфері протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи мають комплексний характер та спрямовані на вирішення низки стратегічних і тактичних завдань. Передусім вони зорієнтовані на:

- збирання, систематизацію та аналіз інформації про транснаціональні злочини, що посягають на особисту свободу та гідність людини, зокрема викрадення осіб, насильницькі зникнення, захоплення заручників, торгівлю людьми, примусову працю чи експлуатацію (визначення характеру злочинних груп, персонального складу їх учасників, способів дій, каналів переміщення осіб тощо);
- встановлення осіб, причетних до зазначених злочинів, зокрема лідерів, організаторів та виконавців, їхніх пособників і співучасників;
- ідентифікацію членів організованих злочинних груп, дослідження їхньої ієрархічної структури, механізмів координації та розподілу ролей, а також визначення сфер діяльності, способів учинення правопорушень і характеру завданої шкоди;
- підготовку узагальнених аналітичних матеріалів (звітів, довідок, інформаційних бюлетенів) для подальшого поширення серед правоохоронних органів держав – учасниць Інтерполу з метою підвищення ефективності міжнародної взаємодії;
- створення та підтримання баз даних щодо злочинних угруповань, які спеціалізуються на злочинах проти особистої свободи та гідності, а також відомостей про їхніх учасників;
- сприяння обміну інформацією між державами-учасницями у сфері досудового розслідування кримінальних проваджень про викрадення людей, торгівлю людьми, незаконне позбавлення волі чи інші злочини проти волі та честі особи;

– налагодження прямих комунікаційних каналів між НЦБ Інтерполу та правоохоронними органами країн, які беруть участь у реалізації конкретних проєктів, з метою оперативного реагування, проведення спільних слідчих (розшукових) дій і координації міжнародних операцій.

Діяльність Інтерполу виступає одним із ключових механізмів міжнародного співробітництва у виявленні, документуванні та припиненні кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, забезпечуючи координацію зусиль держав і сприяючи формуванню єдиного правового простору у боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Порядок направлення запитів до НЦБ Інтерполу, їх типову форму й зміст регламентує Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол [2].

Стратегічними напрямками діяльності Європолу у сфері протидії кримінальним правопорушенням, у тому числі пов'язаним із посяганнями на волю, честь та гідність особи (насильницькі зникнення, викрадення людей, захоплення заручників, торгівля людьми), є: забезпечення багаторівневого інформаційного обміну між країнами-членами ЄС, третіми державами та міжнародними організаціями, в межах якого Європол виконує функції інформаційного хабу; надання оперативної підтримки державам-членам та партнерам, що передбачає не лише організацію зустрічей і підготовку аналітичних матеріалів, але й безпосередню участь у спільних операціях; здійснення організаційної та координаційної роботи на рівні ЄС, зокрема участь у виробленні управлінських рішень, які стосуються боротьби з транснаціональною злочинністю [8, с. 89].

Європол постійно здійснює моніторинг ключових тенденцій: розвитку організованої злочинності, виявлення нових пріоритетних напрямів діяльності злочинних груп, аналізу відкритих джерел інформації та здійснення ділової розвідки щодо діяльності окремих кримінальних структур. Завдяки системі SIENA забезпечується двосторонній обмін даними між країнами; при цьому Європол не має автоматичного доступу до цієї інформації без спеціальної авторизації. Такий підхід дозволяє Україні передавати дані безпосередньо іншій державі (наприклад, Молдові), зберігаючи контроль за доступом. Водночас експерти Європолу рекомендують надавати дозвіл на обробку даних Європолом, оскільки це підвищує ефективність використання інформації у міжнародному співробітництві. Метою стратегічного аналізу Європолу є формування комплексної інформаційної картини організованої злочинності, визначення пріоритетів оперативних проєктів та інвестицій, підтримка планування й раціонального розподілу ресурсів, а також інформування політичних кіл та розвиток міждержавної співпраці. Інформаційні продукти Європолу використовуються всіма правоохоронними органами країн-членів ЄС і залучаються до роботи компетентними органами третіх держав [8, с. 90].

Особливо важливим є те, що Європол має повноваження обробляти персональні дані, необхідні для викриття злочинців, які діяли в одній або кількох державах-членах. Таке оброблення можливе за умови, що дані передаються третьою країною на основі: рішення ЄС про адекватність рівня захисту даних (Директива (ЄС) 2016/680); міжнародної угоди між ЄС та відповідною третьою державою, що передбачає обмін інформацією для правоохоронних цілей; угоди про співробітництво між Європолом і третьою країною, укладеної до набрання чинності Регламентом (ЄС) 2016/794 [9, с.87]. У таких випадках Європол перевіряє достовірність персональних даних у контексті конкретного кримінального розслідування, а уповноважена особа з питань захисту даних здійснює контроль за їх належною обробкою.

У складі Європолу функціонує Європейський центр боротьби з транснаціональними злочинами (ЕТТС), який надає державам-членам як стратегічну, так і оперативну підтримку у спільній боротьбі з транснаціональними кримінальними проявами, у тому числі з посяганнями на особисту свободу та гідність людини [10]. Центр бере участь у: стратегічному аналізі тенденцій злочинності; створенні спільних слідчих груп (ІТГ); організації мобільних офісів на місцях проведення операцій; аналізі та перевірці матеріалів через міжнародні бази даних; фінансуванні та організаційній підтримці масштабних операцій.

Висновки. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів є необхідною умовою ефективною протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи, які дедалі частіше мають транснаціональний характер. Злочинна діяльність у сфері торгівлі людьми, викрадення осіб та незаконного позбавлення волі потребує скоординованих дій держав, обміну інформацією та проведення спільних оперативно-розшукових і слідчих заходів.

Інтерпол виступає ключовим інструментом міжнародного розшуку осіб, координації діяльності національних правоохоронних органів та обміну криміналістично значущою інформацією.

Його проекти у сфері протидії злочинам проти особистої свободи та гідності мають комплексний характер і спрямовані на виявлення організованих злочинних груп, аналіз їх структури, способів діяльності та каналів переміщення жертв.

Водночас Європол забезпечує стратегічну й оперативну підтримку державам-членам та партнерам, виступаючи інформаційним і аналітичним хабом у межах Європейського Союзу. Його можливості щодо оброблення персональних даних, проведення стратегічного аналізу та участі у спільних слідчих групах істотно підвищують ефективність протидії транснаціональній злочинності.

Таким чином, належне використання потенціалу Інтерполу та Європолу, удосконалення нормативно-правового регулювання міжнародної взаємодії та активізація практичної співпраці правоохоронних органів сприятимуть підвищенню ефективності боротьби із злочинами проти волі, честі та гідності особи та забезпеченню захисту фундаментальних прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кунтій А.І. Суб'єкти взаємодії під час розслідування торгівлі людьми з метою експлуатації праці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 113–116. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/25>.
2. Про затвердження Інструкції та порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні в попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: спільний наказ Офісу Генерального прокурора України, МВС України, СБУ, ДБР від 17.08.2020 р. № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>.
3. Погребецьки М.Л. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів у протидії контрабанді зброї та боєприпасів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 3, 2022. С. 287-293. DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.3.50>.
4. Севрук В.Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика : монографія. Київ: Вид-во «Людмила», 2022. 1092 с.
5. Інтерпол. *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
6. Trach S., Nahorniuk-Danyliuk O., Rossokha S., Tsutskiridze M., Yermakov Y. Use of specific forms of international cooperation in special criminal proceedings. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. Issue 58. P. 57–64. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.58.10.6>.
7. Гаврилюк В.І., Дубина В.І., Данилюк М.П. Актуальні аспекти міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України на напрямку протидії торгівлі людьми. К.: Цифра, 2007. URL: <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/2/3/75892.pdf>.
8. Використання досвіду іноземних спеціальних служб у протидії організованій злочинності та корупції: моногр. / Ю.Р. Гавдьо, І.М. Гриненко, Ю.В. Луценко та ін.; за заг. ред. проф. Г.В. Новицького. К.: НА СБУ, 2021. 172 с.
9. Вітюк І.А. Європейські стандарти запобігання злочинності у сфері економіки: дис... докт. філос. : 081 – «Право». К., 2023. 225 с.
10. European transnational Crime Centre – EFEC. *Europol*. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-financial-and-economic-crime-centre-efecc>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 3.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Філашкін В.С., Антощук А.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0